

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

**A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK
A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN
AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN**

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallyay Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBEN	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM</i> C. MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLTOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINAK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаї Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ.....	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агросценко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ.....	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ.....	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114.....	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	465
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE “SIGHT WORD” READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatolij: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	465
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Lívia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikolettta: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN

Baracsi Ágnes

Nyíregyházi Egyetem
Alkalmazott Humántudományok Intézete
baracsi.agnes@nye.hu

Abstract

In our research 80 narratives of students completing their course to qualify as mentors and head teachers at the University of Nyíregyháza were analysed based on the criteria list made by Szivák (1998). One of the conclusions of the study is that the majority of these narratives are pessimistic rather than optimistic. Mentors reported their negative experiences with some of their colleagues or teaching staff, which justified a more detailed exploration of the unfavourable experiences of personal relationships. Another frequent problem was indifference, the tension coming from the generation gap, the feeling of being left abandoned, being mocked and the feeling of humiliation. All of these facts make their professional life, that is already in crisis, even more difficult. Self-blaming, the feeling of incapability, thinking about giving up their profession also appear in the narratives. This is the so called „black pedagogy” phenomenon which has a strong impact on the professional life of several of them.

Key words: black pedagogy, graduate teachers, mentoring, research on teachers.

Absztrakt

Kutatásunkban a Nyíregyházi Egyetem 80 pedagógus szakvizsgán, mentori, vezetőtanári feladatok ellátására felkészülő hallgató pályakezdési narratívái kerültek elemzésre Szivák (1998) szempontsora alapján, amelyben kitértek többek között a szakmai sajátosságai, a tanításhoz kapcsolódó élményeik, a szakmai énképük alakulásának bemutatására. A kutatás egyik lényegi tapasztalata volt, hogy sokkal több a pályakezdés kedvezőtlen élményeit bemutató narratíva, mint a pozitív kicsengésű. A túlterheltség és szakmai-módszertani hiányosságok felidézésén túl, a mentorok harmadikként számoltak be az egyes kollégákhoz vagy a tantestülethez kötődő negatív élményeikről, amely indokoltá tette a személyes kapcsolatok kedvezőtlen tapasztalatainak részletesebb feltárását. Gyakori volt a közönyösség, a generációs feszültségek, a magára hagyottság, több esetben a gúnyolódás, a megalázás élményének megfogalmazása, amely az amúgy is válságokkal terhelt pályakezdésüket tovább nehezítette. Megjelent az önhibáztatás, az alkalmatlanság, esetenként a pálya feladásának gondolata is narratívákban, így jó néhányuk pályakezdésére erősen rányomta bélyegét a „fekete pedagógia” jelenségvilága. Bár a „fekete pedagógia” legjellemzőbben a sérelem forrásaként a pedagógusokat, az ártalom elszenvedőinek a gyermekeket és fiatalokat nevezi meg, úgy véljük, a fiatal pályakezdők mind élménytani szempontból, mind pedig annak testi-lelki-szellemi egészségét befolyásoló hatásai alapján szintén érintettek lehetnek ezen ártalmakban. Napjainkban az Európai Unió, és benne Magyarország tanárpolitikájának kiemelt területe a kezdő pedagógusok szakmai támogatási rendszerének kiépítése, amelyben különösen nagy szerep hárul a mentorokra. Kutatási tapasztalataink lehetőséget teremtenek e reflexiók beépítésére saját mentorálási tevékenységük során.

Kulcsszavak: fekete pedagógia, diplomás tanárok, mentorálás, tanárok kutatása.

A pályakezdők segítésének szakpolitikai háttere

Az Európai Unió pedagóguspolitikájának alapvetése az Európai Tanács által 2000-ben meghirdetett egész életen át tartó tanulás¹ paradigmáján

¹ Memorandum az egész életen át tartó tanulásról (2000): Brüsszel.

(<http://www.nefmi.gov.hu/europai-unio-oktatas/egesz-eleten-at-tarto/memorandum-tanulas>).

nyugszik, amelyben kulcsfontosságú szerepet szánnak a pedagógusoknak. E szándékot jelzi a Tanácsnak² a tagállamaihoz szóló 2007-es felszólítása, kezeljék kiemelt prioritásként a színvonalas tanárképzés fenntartását és a színvonal további javítását a tanárok teljes pályafutása alatt. A Tanács által megfogalmazott következtetések között többek között szerepel, hogy a tanárok pályájuk kezdetén hatékony kezdeti támogatási programokon vehessenek részt, valamint egész pályafutásuk alatt megfelelő mentori támogatásban részesüljenek.

A hazai oktatáspolitikában 2007-től került bevezetésre a közoktatásban dolgozó pedagógusok esetében a gyakornoki státusz. Ezt követően jelent meg a pályakezdőkre (gyakornokok), illetve a gyakornoki időre vonatkozó előírás a 2011-es nemzeti köznevelési törvényben³. Ehhez illeszkedik a pedagógus-élet-pályamodell koncepciójához szervesen kapcsolódó pedagógusok minősítési rendszere⁴ is, amely tisztázza a gyakornoki idő jellegzetességeit, a gyakornok feladatait, továbbá hangsúlyozza a gyakornokok mentor általi támogatásának szükségességét. Az előzményekhez köthető ugyanakkor 2001-ben a pedagógus-élet-pályamodell kidolgozása, majd 2013-as bevezetése, Nagy Mária (2003) kutatási tapasztalatai, amelyek igazolják a pályakezdők mentorálásának szükségességét és 2009-ben a mentorképzés beindítása (Sallai, é. n.).

A szakirodalmak alátámasztják, hogy a bevezető szakasz (gyakornoki időszak) sikeressége nagymértékben meghatározza a pályakezdők pályán maradását. Lényeges tehát a tapasztalt tanárok segítségnyújtó, mentoráló tevékenysége. A sikeres mentorálás feltételeként egymás kölcsönös elfogadását, a folyamatos partnerségi együttműködést és a sikerorientált szemléletet szokták kiemelni (Mayer 2010). A gyakorlat viszont azt mutatja, hogy inkább praktikus szempontok, mint a szakos azonosság, vagy a szakmai tapasztalat hossza a meghatározó a mentorok kiválasztásában (Jankó–Szemerszki 2016). Fő feladataikhoz tartozik a mentorált szakmai támogatása, valamint közösségi beilleszkedésének elősegítése (Imre A.–Imre N. 2016).

A pályakezdő pedagógus

A jó tanárrá válás kérdése hosszú idők óta áll a kutatások középpontjában, de csak a nyolcvanas évek közepétől fordult a figyelem Simon Veenman

² A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében ülésező képviselői által elfogadott következtetések (2007. november 15.) a tanárképzés minőségének javításáról (2007/C 300/07). ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:42007X1212\(01\)&from=HU](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:42007X1212(01)&from=HU)).

³ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100190.TV>.

⁴ Útmutató a pedagógusok minősítési rendszerében a Pedagógus I. és Pedagógus II. fokozatba lépéshez. (https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/pem/Utmutato_09_26_vegl_20171025.pdf).

(1984) nyomán a kezdő tanárok problémái felé. Így került a köztudatba a „reality shock” jelensége, amely abból a felismerésből indul ki, hogy a pályakezdők mindegyike hasonló problématerhelt időszakon megy keresztül az első időszakokban. Kritikusnak az első három év tekinthető, mivel ekkor dől el a pályakezdő elköteleződése vagy a pálya elhagyása (Szivák 1999).

A kezdő tanárok nehézségei elsősorban az eltérő képességű tanulókkal való foglalkozásban, a fegyelmezési problémák kezelésében, a beilleszkedési nehézségekben, a túlterheltségben, valamint a reális önismeret hiányában testesülnek meg (Szivák 1999). Leginkább három területen igényelnek segítséget, így a szaktárgyi, oktatási-nevelési kérdésekben; saját tanári identitásuk erősítésében; valamint az iskolai közösségekbe való integrálódásuk elősegítésében (Stéger 2010), amelyhez szívesen fogadják a mentori támogatást (Sági–Szemerszki 2016). A bevezető szakaszban nyújtott támogatás azért is fontos, mert alkalmas az önreflektív, az önmagát állandóan fejleszteni kívánó tanári szemléletmód kialakítására (Falus 2006).

A „fekete pedagógia” jelenségvilága

A „fekete pedagógia” fogalmának hazai elterjedéséhez nagymértékben hozzájárult egy 2006-ban publikált kutatás⁵, amely arra hívta fel a figyelmet, hogy az iskolában érhetik olyan sérelmek, negatív élmények a gyermekeket, amelyek akár életük végéig elkísérik őket.

A szerzők megfogalmazásában „...a tudatos és a nem tudatos pedagógiai hatásrendszerből származó olyan diszfunkcionális részhalmoz, amely időben távolra ható módon is negatív nyomot hagy a neveltben, testi-lelki-szellemi egészségét veszélyezteti, vagy éppen sérülést okoz, s amely spontánul vagy támogató körülmények között felidézhető.” (Hunyady–M. Nádasi–Serfőző 2006, 14).

Bár ártó hatások mind a családban, mind pedig az intézményes nevelésben érhetik a gyermekeket, a „fekete pedagógia” főképp az iskolában megjelenő pedagógiai ártalomként értelmezhető. Az ártalom forrásai lehetnek maguk a tanulók is (lásd bullying az iskolákban), de a kutatások tanulsága szerint döntően a pedagógusok tevékenységei, reakciói a kiváltói. Mivel ezek az élmények nem kerülnek „kibeszélésre”, így azok hatással vannak az önértékelés alakulására, a pályaszocializációra, és hozzájárulhatnak a szociális kapcsolatok megromlásához.

⁵ Hunyady Györgyné–M. Nádasi Mária–Serfőző Mónika (2006): „Fekete pedagógia”. Értékelés az iskolában. Argumentum Kiadó.

Az iskolai sérelmek döntő része az értékeléshez köthető, mint például az igazságtalan, megalázó értékelés, az előítéletesség, a tanuló vagy a hozzátartozóinak becsmérése, esetleg a csoportra irányuló negatív értékelés. Ugyanakkor más formák is jellemzőek, így például a verbális és fizikai (enyhe és súlyos) agresszió, a lelki terror, a fenyegetőzés, a tárgyak elkobzása, vagy a segítség elmulasztása (Hunyady et al. 2006).

A kutatásról

Kutatásunkban a Nyíregyházi Egyetem pedagógus szakvizsga szakirányú továbbképzési szak, mentori, vezetőtanári feladatokra felkészítő ismeretkör 80 pedagógus-hallgatóját kértük meg, mutassák be saját pályakezdésüket 5–8 oldal terjedelemben Szivák Judit (1999) szempontsorát figyelembe véve. Az írásbeli megkérdezést (narratív technikát) egyrészt azért tartottuk metodikailag célravezetőnek, mert a visszaemlékezések lehetőséget adtak arra, hogy emberközelibb nézőpontból ismerjük meg a mentorok pályakezdés sajátosságait. Másrészt fontosnak gondoltuk, hogy reflektív szemléletmóddal tudjanak visszatekinteni pályakezdésükre, mivel mentori tevékenységük során nekik is ösztönözni kellene majd mentoráltjaikat az önmagukról és munkájukról alkotott értékelő megnyilvánulások megfogalmazására, amelyek nagymértékben hozzájárulnak személyes és szakmai fejlődésükhöz (Szivák 2010).

Kutatásunk egyik lényeges megállapítása volt, hogy arányaiban sokkal kevesebben számoltak be pozitív tapasztalatokról a kezdés éveiben. Hasonlóan más kutatásokhoz a pályakezdési nehézségeik közül legtöbbször a túlterheltséget, valamint a módszertani felkészültségük hiányosságait, beleértve a fegyelmezési problémáikat emelték ki.

Némileg meglepő módon, harmadik helyen olyan negatív élményeiről szóló eseteket írtak le a megkérdezett pedagógusok, amelyek egyes kollégákhoz vagy a tantestülethez kötődött, indokoltá téve számunkra a személyes kapcsolatok kedvezőtlen tapasztalatainak részletesebb feltárását. A narratívákból úgy tűnik, jónéhányuk pályakezdésére erősen rányomta bélyegét a „fekete pedagógia” jelenségvilága. Bár a „fekete pedagógia” legjellemzőbben a sérelem forrásaként a pedagógusokat, az ártalom elszenvedőinek a gyermekeket és fiatalokat nevezi meg, úgy véljük, a fiatal pályakezdők mind élménytani szempontból, mind pedig annak testi-lelki-szellemi egészséget befolyásoló hatásai alapján szintén érintettek lehetnek ezen ártalmakban.

Hunyady Györgyné és munkatársai (2006) rendszerét alapul véve csoportosítottuk a kezdők által a kollégáiktól elszenvedett sérelmeiket.

Kutatásunkban nem vizsgáltuk a sérelem okozójának sajátosságait (szak, életkor, nem), csupán a sérelem, illetve azok esetleges következményei kerültek feltárára. Megállapítható, hogy a szerzők által leírt sérelemformák közül többre is találtunk példát, hozzájuk hasonlóan mi is úgy érzékeljük, hogy egy-egy narratíva több kategóriába is besorolható összetettsége miatt.

Esetünkben is az *értékeléshez köthető sérelmek* jelentek meg legmagasabb számban. A bemutatott narratívák főképp az értékelés módjával, valamint a személyiség becsméréssel vannak összefüggésben, amelyet megalázó vagy megszegyenítő helyzetként éltek meg a pályájuk elején lévők. Közülük néhány példa:

- *„Eleinte mindenkit magáztam, a tőlem 20-25 évvel idősebb kollégákat tetszikeltem, csókolomot köszöntem nekik. Volt, aki ezt el is várta. Nem tekintettek kollégának, átmeneti utazó voltam a szemükben.”* (1999, nyelvtanár)⁶,
- *„Az első alakuló értekezletről két emlékem van, a terem felé menve az idősebb kolléganők megkérdezték, van-e barátom vagy vőlegényem. A nemleges válaszomra felnevettek, s elégtétellel a hangjukban megjegyezték: na, itt nem is lesz.”* (1994, tanár),
- *„Két hónapig táppénzen volt, az összes óráját én helyettesítettem, mert magyar szakos vagyok. Mikor visszajött, a tanáriban elkezdett velem kiabálni, hogy mit képzelek, mit műveltem, mit tanítottam. Majd az összes osztályában újratanította azt, amit én két hónap alatt leadtam. Teljesen összetört és elbizonytalanított.”* (2012, magyarthattanár szakos tanár),
- *„...hogy mennyire gyerekként kezeltek minket, jól szemlélteti a példa, az iskolai ünnepségen odaálltam az osztályom mellé és hallom ám, hogy az igazgató rákiált valakire, mert nem tornacipőben jött. Én voltam az a valaki... Ki kellett mennem mindenki előtt, szégyenszemre. Legszívesebben megszöktem volna, annyira megalázott ez a közjáték.”* (1994, tanár),
- *„A mentorom óra előtt 5 perccel jelentette be, hogy ő most megnézi az órát, ahonnan el is késett 10 perccel.”* (1995, tanító).

Szintén jellemző narratíva, amelyben a teljesítményük igazságtalan értékelését sérelmezik az egykori pályakezdők. Ebben nagymértékben közrejátszott, hogy nem minden esetben tekintették egyenrangú félnek őket:

⁶ Ha a pedagógus közölte, akkor hivatkozunk a végzés évére és szakjára.

- „Soha nem fogom elfelejteni, az alsós munkaközösség-vezető jött látogatni november elején. Első osztályos gyerekekről volt szó, aki tudott olvasni, az volt a baj, aki nem tudott, az volt a baj. Óra után sírva mentem be a nevelői szobába.” (1990, tanító),
- „Emlékszem, nagyon zokon esett, hogy az általam javasolt év végi érdemjegyet távollétemben egy idős kolléga felülírta.” (1989, magyar- orosz szakos tanár),
- „Az akkori vezetés két főből állt, mind a ketten sokat ellenőrizték a kollégákat. Váratlanul jelentek meg az órák és foglalkozások közepén, ezeket az eseteket elemzések nem követték. Nálam hetente 3–4 foglalkozást is megnéztek. Néha kaptam dicséretet.” (1997, gyógy- pedagógus).

A pedagógusok közül sokan számoltak be kollégáik ellenszenvéről, generációs feszültségekről is.

- „Különc viselkedésem, munkatempóm, személyiségem nagyon sok kolléga számára volt ellenszenves. Konkrétan nem szerettek, mert nem értettek. Volt egy bizonyos fokú megfelelési kényszerem, hisz bizonyítani akartam..., jó sokan utáltak azért, mert hirtelen közép- vezető lettem. Így lettem nagyokos, beképzelt, kivételezett...” (2007, kollégiumi nevelőtanár),
- „Ez az, amire azt mondhatom, soha nem fogom elfelejteni. Nagyon nehéz volt számomra megérteni, hogy közvetlen kollégáim miért eny- nyire távolságtartók?” (2008, mérnökstanár),
- „Az udvar egyik felén az idősebbek, mi a másikon. Azt sem tudtam, kinek hogyan köszönjek. Az idősebbek a köszönésen kívül tényleg nem szóltak hozzánk.” (1995, tanító),
- Az első évben csak két ötödikes és egy hatodikos osztályfőnök állt velem szóba, nem igazán értettem az okát. Egy évvel később derült ki, hogy fél- nek tőlem. Az egyik jól értesült kolléga híresztelte rólam, hogy az egyház nyomott be az iskolába, hogy kémkedjek.” (2012, magyartanár).

A sérelmek leírása között gyakran szerepelt a segítségnyújtás elmaradása miatti frusztráció megfogalmazása. A szakirodalmak szerint a „reality shock” szakaszában igen gyakori élménye a pályakezdőknek a magára ma- radottság érzése, amely tovább mélyítheti a krízissel terhelt pályakezdésüket.

- „Kezdő pedagógusként minimális segítséget kaptam a kollégáimtól. Nem voltak külön megbeszélések, hiányzott a tanácsadó kolléga je- lenléte, nem volt lehetőség a tanítási órák kölcsönös látogatására, elemzésére sem.” (1998, matematika–technika tanár),

- „Volt olyan, hogy az iskola igazgatójához bementem segítséget kérni egy gyerekkel kapcsolatban. Ő azt mondta, minek járok én ki ilyen távolra a városból, csak a dolgaikat nehezítem. Tehát ha gondom van, oldjam meg magam.” (2003, rajztanár),
- „Az idősebb kollégák nem hívtak meg az óráikra. Szerettem volna hospitálni, de nem mertem megkérni őket.” (1999, nyelvtanár),
- „Az akkori igazgatóm bedobott a mélyvízbe, és nem érdekelt senkit, hogy mit hogyan oldok meg, csak az számított, hogy minden kész legyen.” (1985, biológia–testnevelés szakos tanár),
- „Az iskolában adódó személyes vagy szakmai problémámat nem tudtam senkivel megbeszélni. Nem került sor óraelemzésekre, hospitálásokra, reflexiók megbeszélésére.” (1995, tanító).

Többen számoltak be az intézményvezetők vezetési stílusából fakadó sérelmeikről, amelynek számos formája kerül bemutatásra, a verbális agressziótól a zsaroláson át a megfélemlítésig, a lelki terrorig.

- „Akit ki szeretnék emelni első éveim emlékeiből, az az első igazgatóm alakja. Reggel, amikor a buszról leszálltunk, már az iskola kapujában állt, mutatta a karóráját, hogy mennyit késtünk, és még a buszvezetővel is képes volt vitába szállni.” (1987, tanító szakos),
- „Nemet sosem mondhattam semmire, azt sem jelezhettem, hogy túlzásba viszik, mert akkor 1-2 hétig nem szólt hozzám a vezető, nem is köszönt, ha valamit szeretett volna, megüzente a takarítóval.” (1995, tanító),
- „Egyszer az iskolavezetés 2/3 része (igazgatónő és az egyik helyettese is) behívott elbeszélgetésre, és tudatta velem, hogy kik azok a kollegák, akikkel ne barátkozzak és kerüljek el, mert ők rossz irányba visznek, és alaphól gonosz és menthetetlenül rossz tanárok... talán, mint A kőszívű ember fiai című Jókai regényben szereplő Baradlayné, én is mindent ellenkezően csináltam.” (2002, történelem–magyar szakos tanár),
- „Az igazgatónő egyszer megkérdezte a véleményem egy dologban, sajnos elkövettem azt a hibát, hogy őszinte voltam. Attól kezdve nem kedvelt, és ezt érezte is.” (1990, biológia–földrajz szakos tanár),
- „...irodájának az ablaka az iskola udvarára nézett, így szünetben is szemmel tartott mindenkit. Többször előfordult, hogy tanítási órán megjelent vagy bekukucskált a kulcslyukon, esetleg hallgatózott is.” (1987, tanító).

Összegzés

Kutatásunkban arra vállalkoztunk, hogy a pályakezdés egy kevésbé vizsgált területét, annak „fekete pedagógia” vonatkozásait tárjuk fel. Bár a „fekete pedagógia” jelenségvilága máig megosztja a szakembereket, mégis úgy érezzük, szükséges foglalkoznunk ezzel a témával, hisz a szakirodalom egybehangzó véleménye szerint a sikeres pályakezdést nagymértékben befolyásolja a szakmai közösségbe való beilleszkedés minősége. Nem szokványos az a megközelítésünk sem, hogy az iskolai közegben nemcsak a tanulókat, hanem a fiatal pályakezdőket is érheti sérelem a kollégák részéről, amely jellegében és hatásában hasonló mintázatot követ a kezdők esetében is.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a bemutatott narratívák mintegy összegzését adják az átélt sérelmeknek, így jellegükből fakadóan a kollegialitás „árnyoldalát” mutatják be, amely semmiképp nem tekinthető tipikusnak és reprezentatívnak sem. A bemutatott kutatást azonban alkalmasnak tartjuk arra, hogy a pályakezdést segítő mentorok felfigyeljenek olyan problémákra is, amelyek valóságok, de nem szívesen beszélünk róla.

Több mentortanár is megfogalmazta, hogy nehéznek és megterhelőnek tartotta a pályakezdéséről való reflektálást. Sokukat érzelmileg erősen megérintette a feladat, néhányan megkönnyebbültek, hogy elmondhatták történeteiket, néhányan ekkor szembesültek egykori problémáikkal, és többségükben a visszaemlékezések megírása során tudatosult, mekkora felelősséggel jár a mentori tevékenység.

Hivatkozott irodalom

- Falus I. (2006): *A tanári tevékenység és a pedagógusképzés új útjai*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Hunyady Gyné–M. Nádasi M.–Serfőző M. (2006): *„Fekete pedagógia”*. Értékelés az iskolában. Argumentum Kiadó.
- Imre A.–Imre N. (2016): A pályakezdő pedagógusok támogatása – intézményi nézőpontból. In: Kállay G. (szerk.): *Közelkép a gyakornoki rendszer első tapasztalatairól*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. pp. 33–53.
- Jankó K.–Szemerszky M. (2016): A mentorok szerepe a szakmai és munkahelyi szocializáció kezdő szakaszában. In: Kállay G. (szerk.): *Közelkép a gyakornoki rendszer első tapasztalatairól*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. pp. 53–79.
- Mayer J. (szerk.) 2010: *Mentorok Könyve*. MFFPPTI, Budapest. http://www.fppti.hu/data/cms103356/mentorok_konyve.pdf.
- Nagy M. (2004): Pályakezdés, mint a pedagógusképzés középső fázisa. In: *Educatio*, 3. sz. 375–390. (<http://epa.oszk.hu/01500/01551/00029/pdf/962.pdf>).

- Sági M.–Szemerszki M. (2016): A pályakezdő pedagógusok szakmai fejlődési igényei és azok megvalósulása. In: Fehérvári A. (szerk.): *Pedagóguskutatások. Merre tart a pedagógusszakma?* Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. Budapest. pp. 53–93.
- Sallai É. (é. n.): A pedagóguspálya kezdőszakaszának támogatása. Egy pilotprogram tapasztalatai, eredményei. (https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/tamop315/zarokonferencia/2_szekcio_Sallai_Eva.pdf).
- Stéger Cs. (2010): A pályakezdő tanárok bevezető támogatási rendszerével kapcsolatos uniós törekvésekről. In: *Pedagógusképzés* 8. pp. 37–58.
- Szivák J. (1999): A kezdő pedagógus. In: *Iskolakultúra*. 4. pp. 3–13.
- Szivák J. (2010): *A reflektív gondolkodás fejlesztése*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége.

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдико Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.